

Metodika výuky multimediálního vzdělávání odborných pracovníků - Audiovizuální tvorba

1. blok

Seznámení s posluchači, zvolení individuálního přístupu

Základní technologie

Základní pojmy

Objektiv, clona, závěrka, strh, hloubka ostrosti, pohybová neostrost.

Praktická ukázka

V úvodu je vhodné vzájemně představit frekventanty a jejich profese a při té příležitosti se zamyslet nad tím, jakým způsobem je pro každého vyučovaný obor použitelný. Je také dobré frekventantům nabídnout pomoc při realizaci konkrétních audiovizuálních úkolů souvisejících s jejich oborem.

Po krátkých úvahách zabývajících se aplikacemi AV ve vědecké praxi pokračujeme popisem dostupných technologií a technologických standardů. Důležité je, aby si frekventanti osvojili pojem rozlišení. Nejlépe můžeme velikosti digitálních formátů prezentovat ve vztahu k běžnému tiskovému rozlišení 300 dpi. K tomuto účelu poslouží jednoduchá pomůcka: na papír o formátu A4 vytiskneme rámečky o přesné velikosti digitálních záznamových formátů normy PAL/720x576, Full HD/1920x1080 atd. Frekventanti si tak mohou názorně uvědomit rozdíly ve velikosti jednotlivých norem.

Od rozlišení se dostaneme k ostrosti, postupně probereme všechny zákonitosti záznamu pohyblivého obrazu: oko, objektiv, clona, závěrka, strh, hloubka ostrosti, pohybová neostrost. Tyto probírané parametry zároveň názorně předvádíme na ovládacích prvcích donesené techniky. Je vhodné přinést alespoň mini DV kameru a nějaký fotoaparát s možností záznamu Full HD. Dále si probereme výhody a nevýhody automatických režimů a dotkneme se problematiky prokládaného záznamu.

Spolu s frekventanty natočíme nějaký materiál, který si vzápětí promítneme, a znovu si uvědomíme celou doposud přednesenou problematiku.

V závěru se velmi krátce zmíníme o filmové řeči a pro odlehčení promítneme nějaký krátký efektní a vtipný film. Doporučuji Vormittagspuk Hanse Richterta, dostupný na YouTube. Na úplný závěr je dobré připomenout, že do příště je potřeba, aby si frekventanti vymysleli konkrétní úkol, který budeme během celého kurzu realizovat.

2. blok

Stanovení úkolu, který bude v průběhu kurzu realizován

Výrazové prostředky filmu

Záběrování

Na začátku zjistíme, jestli frekventanti mají konkrétní představu o tom, jaký úkol bychom mohli během kurzu realizovat. V závislosti na tomto faktu se může proměnit celý další průběh kurzu.

Probíraná látka zůstává stejná, mění se pouze její rozložení v čase, tak abychom byli schopni zrealizovat vytýčený cíl. Pokud frekventanti žádný nápad nemají, vymyslíme na místě jednoduchou hranou etudu, na které budeme moci vyzkoušet všechny zákonitosti filmové řeči a stříhu.

Podrobně rozebereme výrazové prostředky filmu: pohyb kamery, trafo, švenk, zdvih, nájezd, podélná jízda, kombinovaný pohyb. Postavení prvků obrazu vůči kameře.

Je důležité, aby účastníci pochopili problematiku osy záběru. Nakreslíme půdorysy a jednoduché storyboardy pro naši hranou etudu. V této části kurzu by účastníci měli pochopit zákonitosti záběrování, tedy převodu děje na filmovou řeč.

Magické schopnosti filmové řeči dokumentujeme projekcí krátkého filmu (Maya Deren: Meshes before Afternoon)

Pokud zbude čas, natočíme část našeho cvičení.

3. blok

Prace se světlem

Technika práce s umělými světelnými zdroji

Projekce

V této části kurzu se zabýváme především světlem, je tedy vhodné obstarat patřičnou techniku a vyzkoušet zákonitosti nasvícení scény v praxi.

Základní sada světel pro jednoduchý workshop by měla obsahovat 3x světelné zdroje na stativech, 2x rozptylné desky (frost v rámu), 1x odrazná deska bílá a stříbrná.

Vedle techniky profesionální (lampy, které se dají rozostřit a zaostřit) bychom měli frekventantům prezentovat také způsoby, jak improvizovat a dosáhnout podobného efektu s obyčejnými stavebními lampami (vanami), stříbrnými karimatkami a polystyrenovými deskami místo odrazek. Výsledky práce vyfotografujeme, promítneme a společně hodnotíme, co se povedlo a co ne. Pokud není k dispozici požadovaná technika, můžeme principy prezentovat i na tutorialech umístěných na YouTube, klíčové slovo: Three Point Lighting.

Projekce: světlo a jeho funkce v obraze, Friedrich Murnau: Der letzte Man, film noir

pokud zbude čas a máne natočený veškerý materiál pro naše cvičení, můžeme poprvé otevřít střížnu a založit nový projekt.

4. blok

Filmový čas

Filmová interpunkce

Základy stříhové skladby a stříhových postupů

Ukázky dobrých a špatných stříhových výsledků

Úvod do stříhových programů

Individuální práce posluchačů na stříhu vlastního nasnímaného materiálu

Vyhodnocení výsledků

Ve čtvrté kapitole se budeme věnovat stříhu. Rychle dotočíme veškerý materiál podle storyboardu. Následuje stručná teoretická přednáška o funkci a prostředcích stříhu: filmový čas, tempo a rytmus ve filmu. Základní stříhové postupy: změna scény, času, úhlu pohledu, filmová interpunkce: zatmívačka, prolínačka, superpozice, stíračka. Princip Kulešovova efektu.

Předvedeme si zákonitosti správného a nesprávného stříhu na krátkých ukázkách (e-learningový kurz). Dále provedeme krátkou instruktáž k uživatelskému rozhraní střížny (Adobe Premiere). Každý z frekventantů založí vlastní nový projekt ve střížně a dále pracuje samostatně. Během této práce vznikne spousta otázek a problémů, které s frekventanty řeší lektor individuálně. Lektor pracuje také na své verzi stříhu. Výsledná délka sestříhaného snímku by neměla přesáhnout 4 minuty.

Práci na stříhu je třeba ukončit alespoň 30 minut před koncem kurzu, abychom stihli jednotlivé práce, byť nedokončené, zhlédnout ve skupině a krátce okomentovat jejich klady i nedostatky.

5. blok

Zvuk a hudba ve filmu

Zvuková dramaturgie

Technologie a zákonitosti záznamu zvuku

Praktická ukázka práce se zvukem na nasnímaném materiálu

V této kapitole se věnujeme zvuku, je proto nutné dopředu se přesvědčit, že je učebna vybavena reproduktory.

Přednáška o zvuku a hudbě ve filmu základní způsoby užití zvuku. Základní druhy vztahu mezi obrazem a zvukem, zvuková dramaturgie.

Na krátkém experimentu si můžeme ověřit funkci hudby ve filmu: natočíme dva neutrální jednoduché záběry, například frekventanti sedící v lavicích a lektor. Záběry sestříhneme k sobě a podložíme pokaždé jinou hudební stopou. Vzniknou nám dvě vizuálně stejné, ale auditivně odlišné scény, které porovnáváme a sledujeme odlišnosti ve významech způsobené hudbou. Hudbu je nutné mít předem dobře vybranou.

Stručná přednáška na téma technologie a zákonitosti záznamu zvuku. Zařízení pro záznam zvuku, mikrofony, synchronizace.

Pokusíme se nasadit nějakou hudbu do krátkého filmu, který jsme sestříhali v minulé hodině.

6. blok

Animace ve filmu

Základní ntrikové postupy

Uživatelské rozhraní programu Adobe Aftereffects

Praktická ukázka – vytvoření animace, triku

Render natočeného materiálu

- 6.1 Poslední kapitolu věnujeme animaci a trikovému filmu: kurz uvedeme vybranými projekcemi ze známých trikových filmů (Karel Zeman, Nekonečný příběh)
- 6.2 Navazuje stručná přednáška o základních trikových postupech: stoptrik, dvojexpozice, zadní projekce, panoramatický trik, dokreslovačka.
- 6.3 Pokusíme se vytvořit jednoduchý trik (mizení frekventantů). Natáčení i práce na triku probíhá týmově a vede ji lektor. Během zpracování natočeného obrazu lektor prezentuje uživatelské rozhraní programu Adobe Aftereffects. Frekventanti by měli pochopit princip jednoduchých barevných korekcí.
- 6.4 Následuje ukázka krátké animace, ve které opět může figurovat někdo z frekventantů. Během prezentace programu Adobe Aftereffects by měli frekventanti získat představu o nepřeberných možnostech současné digitální filmové postprodukce.
- 6.5 Na závěr bychom měli všechny práce vzniklé na kurzu vyrendrovat a věnovat frekventantům kurzu jako připomínku průběhu celého kurzu

Zdůvodnění výběru a posloupnosti témat

Náplň kurzu je sestavena na základě průzkumu zkušeností a konkrétních potřeb odborných pracovníků. Kurz má za úkol jednoduchou a zábavnou formou uvést do problematiky audiovizuální tvorby, a to jak po stránce teoretické, tak i praktické.

Po stránce praktické lze předpokládat, že frekventanti mají již nějakou zkušenost se záznamovou technikou, byť nepřesahující běžnou uživatelskou úroveň. Kurz by měl prohloubit tyto uživatelské schopnosti, pomoci pochopit zákonitosti videozáznamu a naučit používat manuální režimy.

Vzhledem k možnostem většiny frekventantů kurz rozvíjí schopnosti improvizovat tak, aby i s použitím neprofesionální nebo poloprofesionální techniky bylo dosaženo profesionálních výsledků.

Také z těchto důvodů není na kurzu prezentována profesionální technika.

Přestože máme k dispozici stále dokonalejší záznamovou techniku a velké možnosti v oblasti zpracování pohyblivého obrazu, je nepravděpodobné, že se dobereme profesionálně působícího výsledku bez základní znalosti gramatiky filmového jazyka. Získání dovednosti vyprávět pomocí tohoto jazyka je tedy hlavním a nejdůležitějším účelem kurzu. Během kurzu se frekventanti naučí chápat sled pohyblivých obrazů (záběrů) jako určitý komunikační kód a osvojí si zákonitosti správného záběrování a střihu.

Z oblasti technologie, orientace ve spleti kodeků a formátů a dovednosti v používání softwarových střihů je předkládáno pouze nejnutnější minimum. Je tak učiněno z toho důvodu, že počítačové technologie a software se neustále bouřlivě vyvíjejí, zatímco zákonitosti filmového jazyka, záznamu a optické interpretace reality jsou stále stejné.

Záměrně se také nezabýváme konkrétními aplikacemi audiovizuálního díla ve vědecké praxi. Tuto problematiku ponecháváme na výzvách a požadavcích jednotlivých oborů.

Kapitoly kurzu jsou seřazeny tak, aby přibližně odpovídaly posloupnosti kroků nutných k výrobě audiovizuálního díla. Uvnitř každé kapitoly se střídají teoretické přednášky s praktickými cvičeními a s projekcemi z vybraných filmů. Toto střídání má napomoci udržet pozornost frekventantů.

Důležité je také všechny zapojit do natáčení, ať už jako herce, nebo jako kameramany. Během natáčení a střihu vzniká mnoho humorných situací, které je možné vzít hry a využít k prohloubení zájmu a pozornosti.

Literatura požadovaná k prostudování:

Bláha, Ivo: Zvuková dramaturgie audiovizuálního díla, AMU, Praha 2004

Plaźewski, Jerzy: Filmová řeč, WAF, Warszawa 1961

Valušiak, Josef: Základy střihové skladby, Krajské kulturní středisko, Ostrava 1980

Doporučená literatura:

Bazin, André: Co je to film? ČFÚ, Praha 1979

Deleuze, Gilles: Film 1: Obraz – pohyb, NFA, Praha 2000

[Ejzenštejn, Sergej: O stavbě uměleckého díla, ČS Praha 1963](#)

Kříž, Miloslav: Zvuk na PC, Mobil Media, Praha 2002

Kučera, Jan: Filmová tvorba amatéra, Orbis, Praha 1961

Kučera, Jan: Kniha o filmu, Orbis, Praha 1941

Kučera, Jan: Skladba ve filmu a v televizi, AMU, Praha 1965
Kučera, Jan: Stříhová skladba ve filmu a v televizi, SPN, Praha 1983
Kučera, Jan: Základy stříhové skladby / Stříhová a zvuková skladba filmu I, II
Kulešov, Lev: Základy filmové režie, SPN, Praha 1974
Reisz, Karl: Umění filmového stříhu, ÚPF, Praha 1962
Sadoul, Georges: Dějiny světového filmu, Orbis, Praha 1963
Sýkora, Jakub: [Střih v digitální kinematografii](#)

E-learningové kurzy

Prostředky filmové řeči

Kurz je vlastně aktualizovaným výtahem z knihy Filmová řeč Jerzyho Płażewského. Zabývá se výčtem a chápáním základních vyjadřovacích prostředků filmové řeči, slouží k ujasnění technických pojmů jako například framerate, jízda, transfokace, optická kresba nebo hloubka ostrosti. Vede k pochopení výrazových možností všech obrazových komponentů filmu. Pojmenovává velikosti záběrů a zabývá se jejich funkcemi. Vysvětluje také pojmy jako mizanscéna, kompozice či fotogenie.

Kurz se soustředí na vlastnosti filmu hraného, odlišnostmi prostředků ve filmu animovaném nebo dokumentárním se nezabývá. Nezabývá se také zvukovou složkou filmu. Kurz je doplněn ilustračními fotografiemi a ukázkami ze základních děl světové kinematografie.

Gramatika filmové řeči

Logicky navazuje na předchozí kurz Prostředky filmové řeči, hlavním zdrojem je opět publikace Jerzyho Płażewského Filmová řeč.

Tentokrát se ale nezabývá jednotlivými prostředky filmu, ale způsoby jejich spojování a gramatickými pravidly, kterými se toto spojování řídí.

V úvodu se dotkneme problematiky lidského vnímání a percepčních vzorců, dále rozebereme základní stříhové postupy: změnu scény, času, úhlu pohledu, filmovou interpunkci a její formy: zatmívačku, prolínačku, stíračku. Kurz se také zabývá způsoby uchopení filmového času, tedy tempem a rytmem.

Stručně se dotkneme zákonitostí správného technického stříhu a nejčastějších stříhových chyb. V neposlední řadě představíme pojem dramaturgie filmového díla a její základní podoby.

Kurz se záměrně nezabývá zvukovou a hudební složkou filmu, tato problematika vyžaduje plochu samostatného kurzu.

Náměty na doplňující e-learningové kurzy

E-learningové kurzy by bylo vhodné v budoucnu rozšířit o další témata:

Zvuk a hudba v ve filmu. Kurz by se měl zabývat zásadami správného záznamu zvuku, ale také zvukovou a hudební dramaturgií audiovizuálního díla.

Film a věda. Kurz by se věnoval audiovizuálním dílům hraničícím s vědou, mapoval by historii prolínání těchto dvou oblastí a prezentoval by díla, která vizuálně čerpají z vědeckého výzkumu nebo využívají neobvyklé technologické postupy.

Zaměřili bychom se převážně na nenarativní výtvarné snímky autorů jako:

Bratři Whitneyové, Oscar Fischinger, Norman McLaren, Len Lye, Viking Egeling, Hans Richter, skupina Schmelzdahin. Kurz by mohl v ideálním případě přispět k objevování výtvarné kvality moderních technologií, také by měl nabídnout ukázky zajímavě pojatých instruktážních filmů.